

ZNACILNOSTI: skupno: zgodovina + protestantizem; visok življenjski standard; majhne razlike med bogatim + revnimi državami; uspešne rešitve socialnih vprašanj: skrb za otroke, ostarele, brezposelne, invalide; veliko sredstev za OZN; tu begunci (vojne, politična zatiranja); skrb za zdravo + čisto okolje

GEOGRAFSKA LEGA: S del čez S tečajnik; Nordkapp; **PODNEBJE:** Z obale: Severnoatlantski tok >> **OCEANSKO PODNEBJE** (Danska, obalni del Norveške); obale ne zamrznejo; **IZRAZITO**

CELINSKO PODNEBJE (notranjost, Švedska, Finska): zelo nizke zimske T; Botnijski + Finski zaliv zamrzmeta; **PADAVINE:** največ padavin (Z Skandinavsko gorovje >> z vetrovi); zmanjšujejo se proti V; **PREHODNO CELINSKO PODNEBJE** (Pribaltske države): vpliv Baltskega morja; proti V kontinentalnost narašča /// **POLARNI PAS:** polarni dan + noč (S 66, vzporednika) /// **POVRŠJE:** najstarejše kamnine (Švedska, Finska); **ledene dobe;** površje prekrito z ledom: pleistocenska poledenitev > vplivalo na izobiljavnost reliefa; ledeni pokrovi: **PLATOJSKI LEDENIKI**; **FJORD:** (Sognefjord na Norveškem: najdaljši fjord; vzdolž norveške obale, ker gorovja iz morja) nekdanja rečna dolina; ledeniki so jo razširili + poglobili; koritasta oblika; U; kasneje zalilo morje; ovira za cestni promet; **nastanek fjorda:** 1. **pred poledenitvijo:** reka vrezala globoko dolino 2. **poledenitev:** dolina zapolnjena z ledom; led brusil dno doline + stranska pobočja: poglobitev + razširitev; koritasta oblika U 3. **podnebjem se otopli,** led se umika 4. **led se stali;** gladina morja se dvigne; voda zalije ledeniško preoblikovano dolino **FJELI**; goratasto + planotasto površje nad fjordom + razteza v notranjost

LEDENIŠKE MORENE: nizke vzpešine na valovitem površju; ni ugodno za kmetijstvo

LEDENIŠKA JEZERA (Finska) **POTRESI, VULKANI, GEJZIRI** (Islandija): nemirno ozemlje; ogrožanje: poplave (led na vulkanih); **gejzirji:** občasni izbruhi pare + vroče vode; ki na določenem mestu brizgane iz tal; več metrov visoko; **vroča voda:** ogrevanje stanovanj (Reykjavik); rastlinjakov **GRBINASTI OTOČKI** obale, morje Z Norveške obala, J Finska, Stockholm **Norveška;** paleozojsko **Skandinavsko gorovje;** proti V >> predkambrijski **Baltski ščit** >> **Švedska;** **Botnijski zaliv** (V); **Finska;** **Finska plošča** = nižinski, valovit svet; stare kamnine; **Danska;** **Jutlandija** (Z); večji + manjši otoki (V); nižinska, valovita, do 200 m; **Pribaltske države;** Z del Ruske plošče (na V do Urala); ravnine + višji valovit svet (do 300 m); od S proti J: vedno mlajše kamnine (staropaleozojske v Estoniji, mladomezojske v Litvi); pleistocenska poledenitev; vključene do 1990 v SZ; počasnejši razvoj **RASTJE:** gozd: smreke, jelše, bori, macesni, breze; GOZDNA MEJA: J >> nekaj 100 m; S >> do morja **TUNDRA** (skrajni S; višji predeli): mrzlo; gozd ne uspeva; zeliščne rastlinske vrste, mahovi, lišaji, prtilikave breze + grmičje; črede severnih jelenov **TAJGA** iglasti gozdovi (bori, smreke) + breze (Švedska, Finska – največ gozda) **MEŠANI + LISTNATI GOZDOVI TRAVNIKI**

OBDELOVALNE POVRŠINE: proti J manj gozdov (Danska, J); **MEŠANI GOZDOVI:** Pribaltske države; **GOSPODARSTVO:** visok standard; **STORITVENE DEJAVNOSTI + DRŽAVNE SLUŽBE:** največ prebivalstva; izdelki vrhunske kvalitete; avtomobili Volvo (Švedska); finski papir; danski prehrambeni izdelki; **SUROVINE iz UVOZA!!;** rudnega bogastva ni veliko; **železova ruda** (Švedska) **GOZDARSTVO** Finska (76,3% = IZVOZ: 2/5); Švedska (69,6% = IZVOZ: 1/5) + deloma Norveška; prej rudarstvo + fužinarstvo; največ lesnih izdelkov v EU (ne izvažajo neobdelanega lesa) >> predelajo v domačih tovarnah: pohištvo, papir, karton, proizvajajo višje obdelave; načrtno urejanje gozdov + visoka tehnologija, prevoz z železnico, tovornjaki **ENERGETIKA** **NAFTA + ZEMELJSKI PLIN** (S morje: JZ obale, S; Norveška); IZVOZ; **Stratfjord, Frigg, Ekofisk; Stavanger** >> hiter razvoj tehnologije, novih industrijskih dejavnosti (ladje, vrtilne plošče) + znanstvenih raziskav **VODNA ENERGIJA** naj J, kjer največ prebivalstva; vodnate reke + velik padec (tečejo s

Skandinavskega gorovja v morje) >> skoraj vsa električna energija; Danska ne; >> pridobivajo aluminij; **SISTEM OSKRBE Z ELEKTRIKO:** Švedska, Finska, Danska **JE** Švedska: ne gradijo več novih; stare zapirajo **RUDE železova ruda** (norveška, Švedska) + **baker** >> jeklarska, kovinska industrija + proizvodnja vozil, strojev, ladij **ZACETNA FAZA** + **med Faulunom + jezerom Vanern** v sr. Švedski: bogata železova ruda, ne vsebuje fosforja >> visokokvalitetno jeklo: švedsko jeklo **DRUGA FAZA:** **Kiruna** (pokrajina Norrland); Thomasov postopek: predelava grodja (fosfor + žveplo) v visokokvalitetno jeklo; železniška povezava do **Narvika** (norveško pristanišče), ker švedska **Lulea** zamrzne **TRETA FAZA:** Švedska izgublja položaj; cenejša ruda >> Kanad, Avstralija; nazadovanje: Kiruna: brezposelnost, odseljevanje >> sedaj **vrhunska specialna predelava kovin** (avtomobili, stroji, tehnična oprema, elektronika, elektrotehnika) >> kroglični ležaji, roboti, Volvo >> biotehnika, medicina, varčevanje energije, varstvo okolja >> ind. svetovanje > vrhunska tehnologija >> know-how **ELEKTARNE NA VETER** Danska **MOC MORSKIH VALOV:** Bergen (Norveška) **KMETIJSTVO** S: živinoreja; poljedelstvo: **Skanija** (J Švedske) + **J Finska J:** poljedelstvo >> **ugodne naravne razmere:** nizek relief, oceansko podnebjem, rodovitna prst + **družbene razmere:** velika pozornost kmetijstvu, bogata tradicija, visoka razvitost **DANŠKA** IZVOZ: svinsko meso, mlečni izdelki, jajca >> 1/5 izvoza (VB, Nemčija) **IZOBRAZBA KMETOV:** kmetijske šole, zadruge (olajšajo nabavo, prodajo, najem posojil) + znanost + kmetijska tehnika /// **do 870** gojili žitarice + govedo **po 870** mlekarstvo, svinjereja, perutninarstvo = mlečne farme, njivske površine, hlevi (lasna zemlja, nova tehnologija, boljše pasme, kontrolirana kakovost, šolanje) **po 960** SPECIALIZIRANE **FARME:** povečana pridelava žitaric (ječmen); omejena proizvodnja mleka; zadruge /// **Pribaltske DRŽAVE** proizvodna mesa + mlečnih izdelkov: **govodereja, prašičjereja;** narašča število družinskih kmetij; povojna masovna industrializacija **RIBIŠTVO** Danska, Norveška, Islandija; **pretiravanje z ribolovom; strogi UKREPI:** omejene količine ulova; **ribje farne** (sladka voda + morski bazeni; lososi, morske postrvi) **ISLANDIJA** IZVOZ: 3/4; razširili ribolovno območje 200 morskih milj; omejitve (količina, čas, velikost mrež >> kazni) + ribolov tujim ladjam prepovedan (britanske + nemške ladje); ribiške vojne z VB (58, 72, 75) **KULTURNE RASTLINE:** rž, ječmen prek polarnega kroga; pšenica + sadje na J **PREBIVALSTVO:** neugodne podnebne razmere, gozd >> redka poseljenost; gostota manjša od J proti S; norveška obala: poseljena do S (morski tok); večja mesta so ob morju; prevlada J nad S, ker **naravne razmere, industrializacija;** protestantizem; **GERMANSKE SKUPINE** (daniščina, švedščina, norveščina >> so si podobni), islandščina; FERCI (Ferski otoki (Danska)) **UGROFINSKA SKUPINA:** finščina, estonščina, laponščina **LAPONCI:** S Skandinavije, Norveška, Švedska, Finska, Rusija (Kola); rečji severnih jelenov; kmetje, gozdarji, rudarji, uradi **BALTSKA SKUPINA:** latvijski + litovski jezik **SLOVANSKA SKUPINA:** rusko prebivalstvo iz časa SZ **MANJŠINE:** na Danskem ob meji z Nemčijo; na Finskem na J, Z + Alandskih otokih: švedska manjšina; danska Grenlandija: ESKIMI **Pribaltske DRŽAVE** Litva (katoliška); Latvija, Estonija (protestantski) >> posledice vojnih žrtev, množične deportacije, iz Moskve dirigirana industrializacija >> sprememba nacionalne sestave: **RUSIFIKACIJA:** slovanski priseljenci (Rusij, Belorusija, Ukrajina)

EKOLOŠKI PROBLEMI: KISLI DEŽ: vode, gozdovi; **emisije žveplovih + dušikovih oksidov** >> industrija, TE, gospodinjstva, promet + **geološka podlaga iz silikatnih granitov + gnajsov** (ni apnenca, ki nevtralizira) >> APNENJE JEZER + STROGE OMEJITVE GLEDE VSEBNOSTI ŽVEPLA, DUŠIKOVIH GNOJIL + MEŠANJE IGLASTIH, LISTNATIH GOZDOV